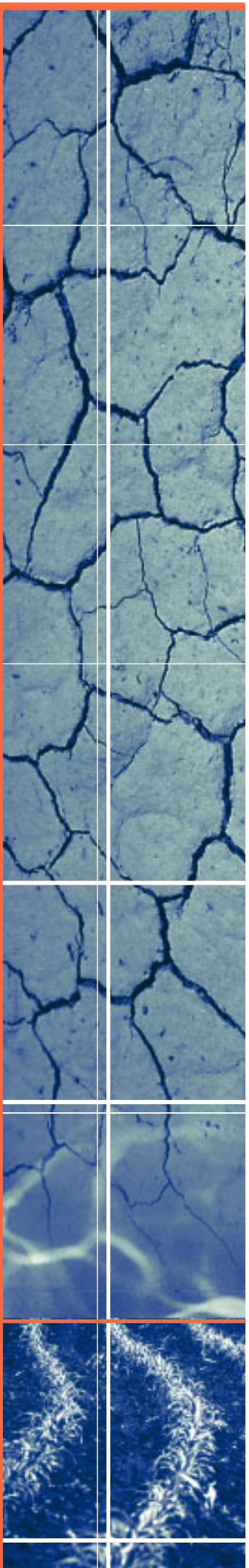

Brochure nr. 03

Bescherming van planten en dieren *over de Flora- en faunawet*

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Bescherming van planten en dieren over de Flora- en faunawet

Inhoud

3	1. Over deze brochure
4	2. Eerst wat geschiedenis
4	- Vroeger
4	- Vogelbescherming
4	- Jachtwet
5	- Natuurbeschermingswet
5	- Uitheemse planten- en diersoorten
5	- Eén nieuwe wet
6	3. De Flora- en faunawet
6	- Waarom een nieuwe wet?
6	- Het doel van de Flora- en faunawet
6	- Jacht en andere uitzonderingen
7	- Beschermde soorten
7	- Waarde van dieren en zorgplicht
7	- Verbieden van handelingen
8	- Bescherming van leefgebieden
8	- Jacht
8	- Jagers
8	- Schadebestrijding
8	- Faunabeheer
8	- Faunafonds
9	- Meer informatie

1. Over deze brochure

Hoeveel verschillende Nederlandse diersoorten ken jij? Fazanten, reeën, dassen, steenmarters, wilde zwijnen, kerkuilen, padden, enzovoort. En hoeveel daarvan heb je wel eens in het echt gezien? Vast nog niet de helft. De kans dat je ze ziet wordt echter telkens groter. Hoewel een aantal van deze diersoorten ooit uit Nederland dreigde te verdwijnen, gaat het nu weer goed met ze.

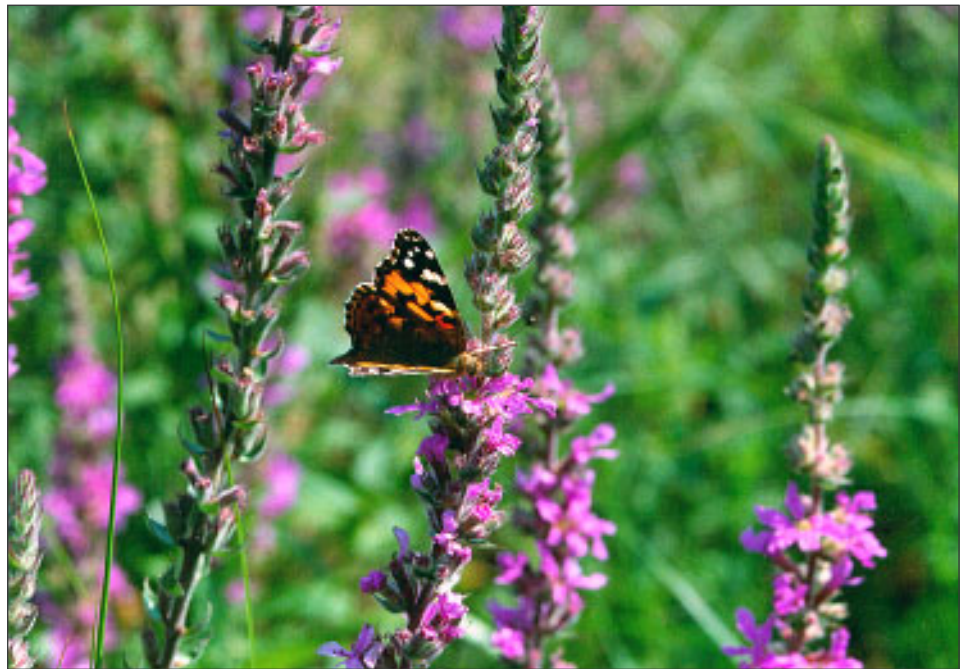
Helaas geldt dat nog niet voor alle diersoorten. Want ongeveer 35 procent van alle wilde diersoorten in Nederland wordt nog steeds met uitsterven bedreigd. Ook voor een aantal wilde planten ziet het er niet rooskleurig uit: bijna veertig procent is bedreigd. Gelukkig wordt er veel aan gedaan om te voorkomen dat ze ook echt zullen uitsterven.

Zo heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) verschillende wetten gemaakt om planten en dieren te

beschermen. Met één wet wordt de omgeving waarin planten en dieren leven, veiliggesteld. In deze wet worden beschermde natuurgebieden aangewezen, zodat planten en dieren daar ongestoord kunnen leven.

Daarnaast is er een wet die planten- en diersoorten zelf beschermt, dus niet de omgeving. Dat is de Flora- en faunawet. Die wet is er gekomen omdat we met z'n allen vinden dat planten en dieren van zichzelf waardevol zijn. Daarom staat in de wet dat je ze met rust moet laten. De wet beschermt planten en dieren tegen het direct ingrijpen van mensen. Je mag bijvoorbeeld niet zomaar orchideeën plukken.

In deze brochure lees je waarom in de Flora- en faunawet planten- en diersoorten beschermd worden, welke planten- en diersoorten dat zijn en hoe ze worden beschermd.

De Flora- en faunawet beschermt planten- en diersoorten.

Nu weet iedereen hoe belangrijk het is om planten en dieren te beschermen. Dat was niet altijd zo.

2. Eerst wat geschiedenis

Nu weet iedereen hoe belangrijk het is om planten en dieren te beschermen. Maar dat was niet altijd zo. In de 18e eeuw zijn voor het eerst wetten en regels gemaakt voor de bescherming van in het wild levende dieren. Pas sinds enkele decennia is een aantal plantensoorten wettelijk beschermd. In dit hoofdstuk lees je welke wetten en regels er in de loop van de tijd zijn gemaakt om soorten te beschermen.

Vroeger

Heel vroeger vond niemand het nodig dieren of planten te beschermen. Dieren en planten waren of nuttig (voedsel, medicijnen), of gevaarlijk. Er waren genoeg verschillende dieren en planten om te gebruiken. Sommige planten- of diersoorten - zoals de mammoet en de oeros - verdwenen, maar er kwamen ook weer nieuwe bij, zoals het konijn en de fazant. Pas toen er kastelen met jachtgebieden kwamen werden dieren beschermd. Het jachtwild was het bezit van de kasteelheer, en mocht dus niet door anderen worden afgeschoten. Het werd zo goed beschermd dat de boeren soms tegen het wild beschermd moesten worden.

In de loop van de twintigste eeuw veranderde er veel. Er ontstond industrie, er kwamen meer mensen die allemaal ergens moesten wonen, er kwamen steeds meer wegen en er werd telkens meer land gebruikt voor landbouw. Gevolg hiervan was dat er telkens minder ruimte voor natuur was. Daarbij veroorzaakte al die menselijke activiteit milieuvervuiling. Vanaf de jaren vijftig begon dit een serieus probleem te worden. Het aantal verschillende planten- en diersoorten in Nederland werd minder. Van de veertienhonderd plantensoorten in ons land zijn er sinds 1900 vijftig uitgestorven. En nog eens ruim vierhonderd soorten worden bedreigd.

Vogelbescherming

Vanaf het eind van de 19e eeuw werden vogels voor het eerst wettelijk beschermd in de 'Nuttige Dierenwet 1880'. In 1912 kwam de Vogelwet daarvoor in de plaats. Die wet ging er van uit dat alle vogels in principe beschermd moeten worden. Het nut van vogels werd echter niet vergeten. Zo werden jagen en eieren rapen niet verboden. Ook was het toegestaan een aantal schadelijk geachte vogels, zoals de spreeuw, te vangen of te doden. Na 1912 is de wet nog enkele malen aangepast om vogels nog beter te beschermen.

De natuurbeschermingswet beschermt leefgebieden van planten en dieren.

Jachtwet

De eerste jachtwetten in Nederland waren eigenlijk Franse wetten. In die wetten stond dat iedereen op zijn eigen stuk grond mocht jagen. Deze wetten hielden alleen rekening met het belang van de jagers. In 1923 werd een wet aangenomen die ook rekening hield met het belang van boeren: de Jachtwet. In die wet stond wie mocht jagen en onder welke voorwaarden. Het ging daarbij om plezierjacht en om het voorkomen van schade aan gewassen of aan vee door wilde dieren. Over natuurbescherming werd niets gezegd in de wet.

Pas in 1954 kwam er een nieuwe Jachtwet, waarin ook het belang van de natuur werd erkend. In deze wet waren de belangen van landbouw en de bescherming van diersoorten het belangrijkste. De jager moest aan eisen gaan voldoen: hij moest zo jagen dat er steeds een redelijk aantal dieren in zijn gebied voorkwam. En hij moest ervoor zorgen dat de dieren niet te veel schade aanrichtten aan de landbouw. Voor die schade kon de jager zelfs wettelijk aansprakelijk worden gesteld.

Brochure nr. 03

Bescherming van planten en dieren over de Flora- en faunawet

In de Jachtwet uit 1954 waren de belangen van landbouw en de bescherming van diersoorten het belangrijkste.

Natuurbeschermingswet

In 1968 trad de Natuurbeschermingswet in werking. Hiermee konden ook plantensoorten beschermd worden, en andere diersoorten dan vogels en jachtwild, zoals reptielen en insecten. Het belangrijkste doel van de wet is het beschermen van leefgebieden van dieren en planten. Leefgebieden kunnen worden aangewezen als *natuurmonument*, gebieden waarin de natuur wordt beschermd.

Een onderdeel van de Natuurbeschermingswet was de bescherming van soorten. De overheid kon planten- en diersoorten aanwijzen die beschermd moesten worden. Die bescherming hield dan bijvoorbeeld in dat je niet op die dieren mocht jagen en dat je ze niet mocht vangen. Of dat je planten niet mocht plukken of dat je het gebied waarin beschermde planten of dieren voorkomen niet voor iets anders mag gebruiken.

Uitheemse planten- en diersoorten

Niet alleen in Nederland, maar in de hele wereld worden planten- en diersoorten met uitsterven bedreigd. De belangrijkste reden daarvoor is overal dat hun leefgebieden worden aangetast: door gebruik van de grond voor landbouw, door bebouwing, door vervuiling, door de aanleg van wegen of door ontbossing. Overbevinging heeft ook een aan-

Veel planten en dieren worden in eigen land gedood en vervolgens verkocht. Bijvoorbeeld krokodillen waar tassen van worden gemaakt.

tal vissoorten in de gevarenzone gebracht. Voor veel bijzondere uitheemse planten- en diersoorten (uitheems betekent dat de soorten van nature niet in Nederland voorkomen) komt daar ook nog eens de handel bij. Veel planten en dieren worden in hun eigen land gevangen of gedood om ergens anders verkocht te worden. Bijvoorbeeld papegaaien of reptielen die hier als huisdieren worden verkocht, of krokodillen waar laarzen van worden gemaakt.

In 1975 heeft een aantal landen afspraken gemaakt om toezicht te houden op deze handel. Deze afspraken worden CITES genoemd, een afkorting voor Convention on International Trade in Endangered Species of wild fauna and flora (in het Nederlands: Overeenkomst inzake internationale handel van in het wild levende bedreigde diersoorten). De afspraken zijn ondertussen door meer dan 150 landen ondertekend. Op basis van deze afspraken heeft Nederland in 1977 de Wet bedreigde uitheemse diersoorten (Bud) gemaakt. Deze wet is in 1995 vervangen door de Wet bedreigde uitheemse diersoorten (Budep), waarin ook planten worden beschermd. In deze wet staat dat je - zonder vergunning - geen beschermde, of met uitsterven bedreigde uitheemse planten en dieren mag invoeren, verhandelen, bezitten of vervoeren. Voor uitheemse dieren of planten die hier gefokt of geteeld zijn, zijn de regels minder streng.

Eén nieuwe wet

Er waren nu dus verschillende wetten en regelingen om planten- en diersoorten te beschermen. Doordat die wetten in de loop van de tijd allemaal weer gewijzigd waren, sloten ze niet echt goed meer op elkaar aan. Het werd dus tijd voor een nieuwe wet. En die kwam er: de Flora- en faunawet. In hoofdstuk 3 lees je er alles over.

3. De Flora- en faunawet

Waarom een nieuwe wet?

De bescherming van planten en dieren was dus redelijk geregeld in Nederland. Maar door allemaal verschillende wetten. Het parlement vond al eind jaren zeventig dat het tijd werd om de wetten en regelingen voor het beschermen van planten en dieren helderder te maken. Daarom werd besloten om de wetten uit het vorige hoofdstuk samen te voegen tot één wet.

Op 25 mei 1998 werd de nieuwe wet aangenomen: de Flora- en faunawet (flora en fauna zijn de Latijnse woorden voor planten en dieren). De nieuwe wet ging toen nog niet in. Eerst moesten de algemene regels in de wet nog uitgewerkt worden. De Flora- en faunawet is namelijk een 'kaderwet'. Dat betekent dat in de wet alleen de hoofdlijnen van de regels staan. De wet is op 1 april 2002 in werking getreden.

Het doel van de Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden van de planten- en diersoorten die in het wild voorkomen. Een tweede doel van de wet is dat alle in het wild levende planten en dieren in principe met rust gelaten worden, niet alleen de zeldzame soorten.

Welke planten- en diersoorten beschermd moeten worden, staat in de wet. Ze kunnen op twee manieren worden beschermd. Ten eerste door het verbieden van handelingen die de instandhouding van in het wild levende soor-

ten planten en dieren direct in gevaar zouden kunnen brengen. Ten tweede - en dat is nieuw - kunnen kleine objecten of terreinen in Nederland, die voor het voortbestaan van een bepaalde soort van groot belang zijn, worden aangewezen als *beschermd gebied*.

Jacht en andere uitzonderingen

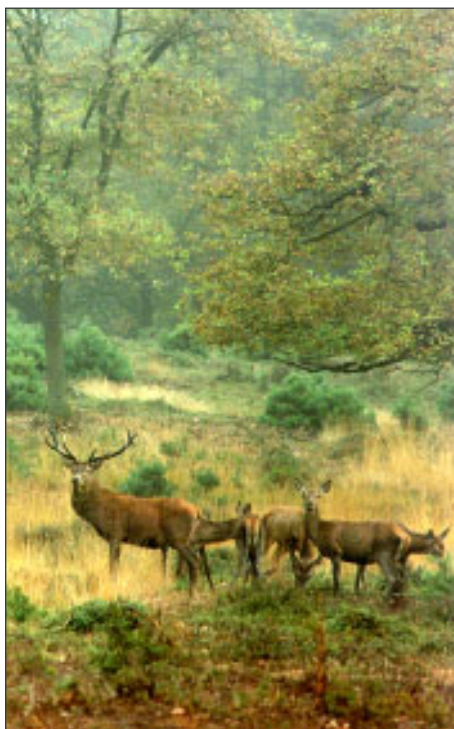
Naast deze bescherming ('nee') bevat de wet voorwaarden waaronder uitzonderingen ('tenzij') mogelijk zijn. Een uitzondering is alleen mogelijk voor een 'redelijk doel'. Onder een redelijk doel wordt bijvoorbeeld onderwijs, wetenschap, schadebestrijding of jacht verstaan.

Indirecte bedreigingen

De Flora- en faunawet beschermt planten en dieren tegen het direct ingrijpen van de mens, zoals plukken, doden en handel. Helaas kunnen de verbodsbepalingen in deze wet niet voorkomen dat soorten verdwijnen. Andere menselijke activiteiten zijn een veel grotere, maar indirecte, bedreiging voor het voortbestaan van veel soorten. Leefgebieden van planten en dieren worden telkens kleiner. Doordat mensen de grond voor andere doelen gebruiken zoals landbouw, wonen, industrie of wegen. En leefgebieden van dieren worden vervuild, door de vervuiling die de mens veroorzaakt met bijvoorbeeld industrie, uitlaatgassen, bestrijdingsmiddelen en mestoverschotten.

Natuurlijk probeert de overheid planten en dieren ook tegen deze bedreigingen te beschermen. Zo wordt bijvoorbeeld gezorgd voor leefruimte door het aanwijzen van beschermde natuurgebieden - zoals nationale parken en natuurmonumenten. Of door het aanwijzen van vogelbeschermingszones en habitatgebieden, gebieden waarbij de overheid ervoor zorgt dat ze geschikt blijven voor vogels en andere dieren.

Ook maakt de overheid wetten en regels om de vervuiling te verminderen. Door bijvoorbeeld vast te stellen welke bestrijdingsmiddelen gebruikt mogen worden in de landbouw. Of door in auto's een katalysator verplicht te stellen, zodat de uitlaatgassen minder schadelijk zijn. En nog veel meer. Al deze maatregelen zorgen ervoor dat de vervuiling in Nederland heel langzaam minder wordt. En dat dus ook de leefgebieden van planten en dieren leefbaar blijven.

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden van de planten- en diersoorten die in het wild voorkomen.

Brochure nr. 03 Bescherming van planten en dieren over de Flora- en faunawet

Dieren worden nu ook beschermd omdat hun bestaan op zichzelf waardevol is.

Beschermde soorten

In de Flora- en faunawet worden de volgende planten- en diersoorten beschermd:

- alle zoogdieren die van nature in Nederland in het wild voorkomen, met uitzondering van de bruine rat, de zwarte rat en de huismuis
- alle soorten vogels die van nature op het grondgebied van de lidstaten van de EU in het wild voorkomen
- alle amfibieën en reptielen die van nature in Nederland in het wild voorkomen
- vissen, en schaal- en schelpdieren voor zover ze niet onder de Visserijwet vallen
- bepaalde aangewezen insecten (bijvoorbeeld vlinders, libellen en mieren)

Ook inheemse plantensoorten kunnen beschermd zijn. Zij worden per soort aangewezen door het ministerie van LNV.

Waarde van dieren en zorgplicht

Het grootste verschil van de Flora- en faunawet met de vorige wetten is de benadering van dieren. Voorheen werden dieren altijd bekeken vanuit het oogpunt van de mens. Ze waren nuttig, of mooi, of schadelijk. Nu worden dieren ook beschermd omdat hun bestaan op zichzelf waardevol is (dit wordt de *intrinsieke waarde* genoemd). Dus zonder te kijken wat die dieren voor de mens betekenen.

Vanuit dit idee is ook de zorgplichtbepaling ontstaan. In die bepaling staat: 'Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving'. Dat geldt dus voor iedereen en voor alle Nederlandse soorten. Ook staat in de wet dat als je toch dieren moet bestrijden, je het welzijn van dieren niet onnodig aan mag tasten en dat je dieren niet onnodig mag laten lijden. Zo mag je bijvoorbeeld huismuizen - die zijn niet beschermd - bestrijden, maar alleen op een diervriendelijke manier. Dit geldt ook voor jagers, zij moeten er bij de jacht voor zorgen dat dieren niet onnodig lijden.

Verbieden van handelingen

Het belangrijkste onderdeel van de Flora- en faunawet is het verbieden van handelingen die het voortbestaan van planten- en diersoorten in gevaar kunnen brengen. Die verboden moeten ervoor zorgen dat in het wild levende planten en dieren zoveel mogelijk met rust worden gelaten. De handelingen die de wet verbiedt zijn bijvoorbeeld:

- plukken, vangen en doden
- verstoren
- vernielen van leefgebied, nesten en holen
- weghalen eieren
- bezit en handel

De Flora- en faunawet verbiedt het weghalen van eieren.

Brochure nr. 03

Bescherming van planten en dieren over de Flora- en faunawet

Bescherming van leefgebieden

Bij het beschermen van leefgebieden gaat het in de Flora- en faunawet om kleine gebieden. Voor grotere gebieden zoals nationale parken of natuurmonumenten zijn al de nodige andere wetten. De kleine gebieden uit deze wet kunnen worden aangewezen als het gebied van groot belang is voor het voortbestaan van een planten- of diersoort. Een beschermd leefgebied is vaak heel klein, bijvoorbeeld een grot of een fort waar vleermuizen verblijven, een plek in het bos waar veel orchideeën staan of een stadsmuur met muurhagedissen of muurplanten. De provincie kan zo'n gebied aanwijzen als beschermd leefomgeving, waardoor bepaalde handelingen verboden kunnen worden.

Jacht

In de Flora- en faunawet staan nog maar zes wilde diersoorten waarop mag worden gejaagd: de haas, de fazant, de patrijs, de wilde eend, het konijn en de houtduif. Dat deze dieren in de wet staan betekent niet dat het hele jaar op ze mag worden gejaagd. Per soort is vastgesteld wanneer erop mag worden gejaagd. Dan is de jacht geopend. Er mag niet worden gejaagd in beschermde natuurmonumenten en in vogelbeschermingszones die door het ministerie van LNV zijn aangewezen. De Tweede Kamer heeft een motie aangenomen om dit onder bepaalde voorwaarden wel mogelijk te maken. Op de patrijs mag zelfs helemaal niet worden gejaagd. Patrijzen komen nu namelijk te weinig voor, ze staan dan ook op de Rode lijst. Patrijzen staat wel in de wet, omdat er dan weer op gejaagd kan worden als de patrijzenstand verbetert.

Jagers

Je mag niet zomaar jagen in Nederland. Om met een geweer te mogen jagen, moet je minimaal veertig hectare aaneengesloten gebied hebben. Of de eigenaar van zo'n gebied moet je toestemming hebben gegeven om er te jagen. Daarnaast moet je een jachtakte kopen bij de politie. Zo'n akte kun je pas krijgen als je een examen hebt gehaald. Een jager moet natuurlijk de diersoorten van

elkaar kunnen onderscheiden. Maar hij moet ook weten welke diersoort aan welk gewas schade toebrengt, en dus welke gewassen er allemaal zijn. Daarnaast moet een jager veilig om kunnen gaan met een geweer.

Schadebestrijding

In sommige gevallen mag je ook dieren die tot beschermde diersoorten behoren, doden of vangen. Voor beschermde planten- en diersoorten geldt namelijk het 'nee-tenzij' principe. Je mag ze niet vangen of doden, ténzij er bijzondere omstandigheden zijn. Bijzondere omstandigheden kunnen bijvoorbeeld zijn dat dieren schade veroorzaken aan landbouwgewassen. Je mag alleen dieren bestrijden als de provincie je daarvoor een ontheffing van een verbodsbepaling heeft gegeven. Daarvoor moet aan drie voorwaarden zijn voldaan. Ten eerste moet er geen andere oplossing zijn dan het dier te bestrijden, ten tweede mag de soort niet met uitsterven worden bedreigd en ten derde moet er sprake zijn van belangrijke schade aan gewas of vee.

Ook om andere redenen kan een ontheffing van de Flora- en faunawet worden gegeven. Bijvoorbeeld voor de veiligheid van het luchtverkeer (bij vogels), de bescherming van flora en fauna of voor onderzoek en onderwijs.

Faunabeheer

Niet iedereen krijgt zomaar toestemming voor het doden of vangen van dieren die tot beschermde diersoorten behoren. Meestal krijgen alleen *faunabeheereenheden* dit. Faunabeheereenheden zijn groepen van jachthouders, vaak jagers, die samenwerken in een gebied. Om toestemming te krijgen moeten ze bij de provincie een *faunabeheerplan* indienen. In een faunabeheerplan staat wat het probleem is en waarom het doden of vangen van de dieren de enige oplossing is.

Faunafonds

Er wordt niet altijd toestemming gegeven om dieren die schade toebrengen te bestrijden. Zo kunnen dassen - een beschermde soort - grote schade toebrengen aan gewassen en grond, doordat ze van de gewassen eten en in weiland naar regenwormen graven. In dat geval kan de grondgebruiker een tegemoetkoming in de schade vragen bij het Faunafonds. Per jaar wordt zo'n zeven miljoen euro aan schadevergoeding betaald, het meest voor overwinterende ganzen. Die schadevergoedingen zijn bedoeld om ervoor te zorgen dat boeren de - voor hen schadelijke - dieren op hun land laten leven. Zodat het leefgebied voor deze dieren is veiliggesteld.

Boeren krijgen een schadevergoeding omdat ze voor hen schadelijke dieren op hun land laten leven.

Brochure nr. 03

Bescherming van planten en dieren over de Flora- en faunawet

Meer informatie

Organisaties

Vogelbescherming

www.vogelbescherming.nl

Koninklijke Nederlandse jagersvereniging

www.knjv.nl

CITES

www.cites.org

Bij de provincies is meer informatie verkrijgbaar over het onderwerp beheer en schadebestrijding

www.minlnv.nl

Op de website van LNV staat meer informatie over de bescherming van planten en dieren www.minlnv.nl/natuurwetgeving

Hierop zijn ook brochures over de wet te vinden. Een aantal brochures is ook op te vragen bij de Infotiek van het ministerie: 070-3784062 of e-mail: infotiek@minlnv.nl.

Meer informatie

Voor meer informatie over dit onderwerp kun je ook bellen met het LNV-loket: 0800-2233322 (op werkdagen van 8.30-16.30 uur)

Brochure nr. 03

Bescherming van planten en dieren over de *Flora- en faunawet*

Colofon

Den Haag, maart 2005

Uitgave:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit, Directie Voorlichting

Tekst:

Boukje Klinker, Nawwara

Foto's:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Fotobureau Mieke van Engelen

B33728